

KAZ Lambasından, GAZ Lambasına..!

Lütfü KIRAYOĞLU
Elektrik Mühendisi

Ülkemiz, ikinci kez Kaz Lambası devrinden Gaz Lambası devrine mi dönüyor? Bu sorunun yanıtını hep birlikte yaşayarak göreceğiz. Elbette tarihin tekerleğini hiçbir güç tersine çevirip bizi Gaz Lambası devrine götürmez. Ama beceriksiz iktidarlar en azından bizleri dolaplarımızın arka bölümlerindeki Gaz Lambalarını hazırlamaya götürebilir. Ya da artık çarşılarda pek bulunmayan Gaz Lambalarını aratabilir. İşin kötüsü petrolün altın kıymetine ulaştığı günümüzde artık her bakkalda satılmayan Gaz Yağını nerede bulabileceğimizi soruşturmaya başlarız.

Gelelim başlıktaki "Kaz Lambası" sözcüğüne...

Ülkemiz henüz elektrik enerjisi ile bütünüyle tanışmadığı yıllarda her evin en kıymetli aydınlanma aygıtı Gaz Lambaları idi. Hafızamı zorladığımda çocukluk yıllarımda evimizde elektrik enerjisi vardı. Ama pek çok eve konuk gittiğimizde Gaz Lambaları ile aydınlandıklarını anımsıyorum. Diğer yandan çok sık kesilen enerji nedeniyle Gaz Lambalarımız daima hazır beklerdi.

O yıllarda daha çok esen lodos, sık sık enerji hatlarını kopartır, bazen günlerce karanlıkta kalırdık. Henüz buzdolapları, çamaşır makineleri, mutfak robotları günlük hayatımıza girmediğinden enerji kesildiğinde tek sıkıntımız radyo dinleyememek olurdu ki, onun da çaresi kocaman lambalı Philips radyomuzun arkasındaki batarya kutusunu devreye alırdık.

Yani bizler de Gaz Lambası ışığında zaman zaman ev ödevlerimizi yapardık. İşte bu nedenle her evin en kıymetli araçlarından biri de Gaz Lambası idi. Bunlar boy boydu. Daha küçük gereksinimler için İdare Lambası vardı. Yani gaz yağını idareli (tasarruflu) kullanırdı. Yaygın olarak orta boyları vardı. Ama bir de beş numaralı lambalar vardı ki en fazla ışığı onlar verirdi. Her evde lamba şişelerini parlatmakla görevli birisi mutlaka vardı. Akşam üzerleri sabunlu bezle lamba şişeleri silinir ve ardından bir miktar nemlendirilmiş gazete kağıdı şişenin içine tepilere gıcırdata gıcırdata parlatılırdı.

Tabi bir de Lüks Lambası dediğimiz pompalı aygıtlar vardı ki Gaz Lambasının ışığı yanında inanılmaz parlaklıkta ışık verirdi. O yıllarda adına Lüks denilmesi, markanın ötesinde, gerçekten de büyük bir konforun ifadesi idi. Pompalı gaz ocaklarını iyi kullananlar, Lüks Lambasını da iyi kullanırdı. Gaz yağı iyi süzülecek ki pislik gelmesin. Gömleği kızdırmak için ispirto hazır olacak. Pompalama esnasında sert hareketlerden kaçınılacak ki gömlek dökülmesin...vs. vs...

Bu Lüks Lambaları gece yarısı bütün tartaalarında çalışan köylülerin de en büyük yardımcısı idi.

İşte bu yıllarda hemen her bakkalda satılan gaz yağı'nı halkımız doğru söyleyemez, çoğunlukla "kazyacı" derdi. Çünkü yabancı kökenli bir üründü. Yurt dışında Gas-Oil, ya da Gasoline olarak anılıyordu. Günlük hayatında pek çok sözcükte "g" yerine "k" diyen halkımız da kazyacı yerine "kazyacı" diyordu.

Bu nedenle de Gaz Lambasının adı pek çok yerde "Kaz Lambası" idi. "Kaz Lambası" hayatımızın en önemli parçalarından biri idi. Köy elektrifikasyonunun en önemli seçim yatırımı olduğu yıllarda "Kaz Lambası" elektrik trafosunun açılış törenlerinin ayrılmaz bir parçası idi. Köy trafosunun seksiyoner kolu kapatıldıktan sonra sembolik olarak bir ampul yakılır ve bu sırada elinde yanmakta olan "Kaz Lambası" tutan köylü kızının elindeki lamba törende bulunan devlet büyüğü tarafından "püfff" diye söndürülür, böylece köye aydınlanma gelirdi. Köy aydınlanması köylere elektrik gelmesi ile hız kazandı. Köylerde

önderlik şimdiki gibi imamların değil, öğretmenlerin eline geçmesi ile birlikte köy çocukları okumaya başladı. Artık "g" yerine "k" demiyorlardı. Böylece artık hayatlarından uzaklaşan "Kaz Lambası" doğru söyleyişle Gaz Lambası olmuştur...

Ne zamana kadar?

Elektrik enerjisi üretme tekelinin kamunun elinden alınıp özel sektöre verilmesine kadar...

Yeniden kaz lambasına dönüş...!

Seksenli yılların ortasında bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir özelleştirme rüzgarı estirildi. "Hantal ve verimsiz kamu devre dışı bırakılacak, onun yerini üretken özel sektör alacak ve böylelikle enerji dahil her şey ucuzlayacak" masallarına herkes inandırdı. TEK parçalanarak TEDAŞ ve TEAŞ oldu.

TEDAŞ parçalandı UEDAŞ, İZEDAŞ, vs oldu. TEAŞ parçalandı TEİAŞ, EÜAŞ, TETAŞ vs oldu. Bunlara paralel olarak Yap İşlet Devret (YİD), Yap İşlet (Yİ) şirketleri, Alım Garantili Şirketler, Mobil Santraller, İthal Kömüre Dayalı Santraller, Otoprodüktör şirketleri oluştu. Toptan dağıtıcılar, perakende dağıtıcılar, bağlı tüketiciler, serbest tüketiciler oluştu. Sistem karmakarışık hale geldi. Bütün bunların tepesine de EPDK denilen Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu getirildi.

Atılan bütün bu adımlar enerji krizini biraz daha yaklaştırdı. Kamu dışındaki bütün üreticiler enerjiyi daha pahalı üretir ve satar hale geldi. Buna rağmen kamu yatırımları ihmal edildi. Enerji üretimi için lisans alan firmalar yatırımlarını gerçekleştirmek şöyle dursun çivi bile çakmazken bazı firmalar da aldıkları lisansları yüksek fiyatla devretmenin pususuna yattılar. EPDK işler içinden çıkamaz hale gelince geçen yıl adına DUY denilen Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğini devreye soktu. İşte bu, tam anlamıyla karaborsa enerjinin ilk adımı oldu. Sistemim esas bir piyasa oluşturmak ve talebin yoğunlaştığı saatlerde enerjiyi üreten firmanın belirlediği keyfi bir fiyata satın almak idi. İnanılmaz fiyatlara alınan enerji kamu tarafından bütçeden sübvansede edilerek tüketiciye ucuz satılıyordu. Ucuza ama, dünyanın en pahalı fiyatına...!

Bütçe bu yükü kaldıramaz hale gelince de halk, karanlık ve Nükleer tehdidi ile otomatik zamlara razı edildi. İşte bu dönemin adı. "Kaz Lambası" devri idi. Yani kaz yerine konulan tüketicinin tüyleri dağıtım şirketleri tarafından yolunarak özel ve güzel sektör tarafından yönetilen enerji üretim şirketlerine teslim edilecekti. Elektrik enerjisini en genel adı ile aydınlatma olarak algıladığımızı göre artık "Kaz Lambası" devrindeyiz.

Buna rağmen önümüzdeki günler karanlıktır. Ülkemiz eşzamanlı olarak siyasi ve ekonomik karanlığın yanında fiziksel olarak da karanlığa girmektedir.

O halde Gaz Lambalarımızı hazırlayalım ve beş numaralı şişeleri parlatalım. Bu işin sonu "Kaz Lambası" devrinden yeniden Gaz Lambası devrine geçiştir. Bundan böyle "lüks" deyince de aklımıza lüks tüketim malları değil Lüks Lambası gelsin. İşte bunu hatırlatmak için geçtiğimiz günlerde EMO Bursa Şubesi olarak basın toplantımızı Gaz Lambası, Lüks Lambası ve Mum ışığında yaptık.

"Aydınlık günler" dilemek için en uygun zamandır:

"Aydınlık günler"